

fo.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till
Fo.ssk@regeringskansliet.se

Livsmedelsverkets yttrande över remiss från justitiedepartementet angående Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap, SOU 2022:57

Generella synpunkter

Livsmedelsverket välkomnar utredningen och instämmer i utredningens bedömning att det är av stor betydelse att det finns ett väl sammanhållet system till skydd för civilbefolkningen, inte minst mot bakgrund av hur kriget i Ukraina bedrivs. Livsmedelsverket ser särskilt positivt på utredningens förslag om att inrätta ett system för skyddade utrymmen, eftersom det sannolikt ger större förutsättningar för personer att åka till och från sina arbeten. Det gör att ekonomin hålls igång vilket i sin tur medför att livsmedelskedjan och dricksvattenkedjan inte tvingas till avbrott på grund av att konsumenter och abonnenter inte kan betala för tjänsterna och produkterna. Likaså skapar ett sådant system större möjligheter för barn att fortsätta gå i förskola och skola vilket också gör att vårdnadshavare som arbetar inom verksamheter som är viktiga för att upprätthålla livsmedels- och dricksvattenförsörjningen kan fortsätta gå till sina arbeten.

Livsmedelsverket instämmer också i utredningens slutsats att det är av stor vikt att de frivilliga försvarsorganisationernas utbildningar av frivilliga omfattar åtgärder för att trygga befolkningens omedelbara försörjning av dricksvatten, livsmedel och andra förnödenheter. För närvarande bedriver Livsmedelsverket ett projekt som just genom förstärkning av utbildade personalresurser från frivilliga försvarsorganisationer ska öka Sveriges kommuners förmåga avseende dricksvattenförsörjning under höjd beredskap. I projektet tas ett lättillgängligt utbildningsmaterial fram som ska förenkla för landets kommuner att utbilda frivilliga försvarsorganisationers medlemmar i kommunal dricks- och nödvattenförsörjning.

Synpunkter på förslagen

Planläggning för skyddade utrymmen och skyddsrum

Erfarenheter från Ukraina visar att människor i vissa fall tvingas vistas i skyddsrum och skyddade utrymmen under längre perioder. Eftersom människor inte enbart behöver skydd för att överleva anser Livsmedelsverket att frågan om hur personer ska kunna få tag i mat och dricksvatten i skyddade utrymmen och skyddsrum bör omhändertas i planeringen.

Avseende skyddade utrymmen kan det förslagsvis föreskrivas att det ska finnas en förmåga att försörja ett antal personer under en viss tid med livsmedel och dricksvatten. Den förmågan skulle då kunna uppnås på olika sätt genom till exempel förberedda leveransavtal eller lagerhållning av lämpliga produkter.

Eftersom skyddsrummen ofta ligger nära bostäder och Sveriges befolkning uppmanas ha en viss hemberedskap är frågan om livsmedels- och dricksvattenförsörjning av personer som vistas i skyddsrum snarare lämplig att omhändertas genom den informationsskyldighet som föreslås för kommunerna. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap kan med fördel ta fram information som kommunerna kan vidareförmedla om att befolkningen ska ta med sin hemberedskap till skyddsrummen om någonting händer.

Planläggning för inkvartering vid höjd beredskap

I den planläggning för inkvartering vid höjd beredskap där Myndigheten för samhällsskydd och beredskap föreslås få föreskriftsrätt bör frågan om livsmedels- och dricksvattenförsörjning ingå. Ett stort antal internflyktingar som inkvarteras ställer höga krav på den kommunala dricksvattenförsörjningen men också på andra kommunala tjänster såsom avlopp. Livsmedelsverket erfar att just försörjningen av vattentjänster utgör ett problem i de delar av Ukraina som tagit emot ett stort antal internflyktingar eftersom systemen är dimensionerade för den fredstida befolkningen.

Livsmedelsverket har noterat att Naturvårdsverket inte ingår bland remissinstanserna och vill därför i egenskap av sektorsansvarig myndighet för beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten understryka vikten av att avlopps- och avfallsfrågor också bör ingå i kommunens planering för inkvartering. Om inte avlopp och avfall kan omhändertas på grund av att befolkningmängden på en plats har ökat medför det en stor risk för smittspridning samt bidrar till att råvatten som används till dricksvatten blir svårare att rena. Beroende på hur ansträngt läget är kan också försörjningen av mat påverkas och frågorna bör därför omhändertas redan i den fredstida planläggningen.

Polismäns kombattantstatus

Utredningen konstaterar att polismäns kombattantstatus riskerar att utsätta civilbefolkningen för fara eftersom polismännen i egenskap av kombattanter är folkrättsligt legitima mål. Livsmedelsverket ställer sig frågande till varför utredningen ändå anser att det är lämpligt att Polismyndigheten i nödvändig utsträckning deltar vid utrymningar. Livsmedelsverket instämmer helt i utredningens slutsats att gällande ordning med polismäns kombattantstatus är problematisk på flera sätt och uppskattar att utredningen belyser frågan. Med nuvarande ordning måste alla myndigheter som bygger civilt försvar, inklusive Livsmedelsverket, ta hänsyn till att all samordning med Polismyndigheten under höjd beredskap riskerar att utsätta civilbefolkningen för fara.

Totalförsvarsmyndighets möjlighet att lämna vidare information

Utredningen konstaterar att en kommun som är i behov av information, med hjälp av en totalförsvarsmyndighet, kan tillämpa lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Livsmedelsverket förstår det som att utredningen anser att en totalförsvarsmyndighet kan begära in uppgifter från en näringsidkare efter en fråga från en kommun och sedan vidareförmedla uppgifterna till kommunen. Om det gäller uppgifter som redan finns hos totalförsvarsmyndigheten är de sannolikt skyddade av en primär sekretessbestämmelse och eftersom totalförsvarsmyndigheten inte kan anta att det vållar skada att lämna uppgifterna till en kommun ska myndigheten på begäran lämna dem till kommunen. Det är dock inte detsamma som att en kommun kan begära av en totalförsvarsmyndighet att den i sin tur ska begära in uppgifter som kommunen behöver. Att det i lagstiftningen tydligt specificeras vilka myndigheter som har rätt att begära in uppgifter och att det uttryckligen anges att uppgifterna som får begäras in är de som totalförsvarsmyndigheterna behöver för *sitt planeringsarbete* tyder på att lagstiftaren inte hade ett sådant förfarande i åtanke. Livsmedelsverket ställer sig därför tveksam till om ett sådant förfarande har lagstöd.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Annica Sohlström. I den slutliga handläggningen medverkade avdelningschef Mats Johansson. Föredragande var jurist Magdalena Frykstrand.

Annica Sohlström
Generaldirektör

Magdalena Frykstrand